

ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В КОНТЕКСТЕ КОГНИТИВНО-СЕТЕВОЙ ПАРАДИГМЫ

© 2016 ТУЛЬЧИНСКАЯ С. А., КИРИЧЕНКО С. А.

УДК 338.49:334

Тутьчинская С. А., Кириченко С. А. Фундаментальные основы исследования социальной инфраструктуры в контексте когнитивно-сетевой парадигмы

Целью статьи является определение подходов к изучению социальной инфраструктуры как системы с использованием когнитивно-сетевой парадигмы. Для решения поставленной цели сформулированы следующие задачи: обоснование и определение парадигмы данного исследования; особенностей, свойственных социальной инфраструктуре, общих и специфических признаков системы, внешних факторов и их влияния на социальную инфраструктуру. Исследования базируются на когнитивно-сетевой парадигме, что, в свою очередь, дало возможность прийти к выводам, что социальная инфраструктура должна рассматриваться как система, выполнение основных функций которой связано с обеспечением жизнедеятельности и формированием условий для духовного, социального, экономического, интеллектуального развития населения, а также деятельностью объектов, связанных между собой соответствующими отношениями различной сложности и степени взаимовлияния, с сущими ей комплексностью, мультиэлементностью и структурой. Обосновано, что совокупность выделенных подсистем социальной инфраструктуры создают её целостность и единство, находясь в постоянных взаимоотношениях между собой. Доказано, что подсистемы, объединенные в единую целостность, имеют свойства, несоизмеримые со свойствами каждой из подсистем отдельно. При этом каждая подсистема может в то же время рассматриваться и как единое целое.

Ключевые слова: социальная инфраструктура, система, подсистема, функции, когнитивно-сетевая парадигма.

Рис.: 1. **Библ.:** 12.

Тутьчинская Светлана Александровна – доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры экономики и предпринимательства, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: tuha@ukr.net

Кириченко Сергей Александрович – соискатель, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: s_kirichenko2015@ukr.net

УДК 338.49:334

Тутьчинська С. О., Кириченко С. О. Фундаментальні основи дослідження соціальної інфраструктури у контексті когнітивно-мережевої парадигми

Метою статті є визначення підходів до вивчення соціальної інфраструктури як системи з використанням когнітивно-мережевої парадигми. Для вирішення поставленої мети сформульовані такі завдання: обґрунтування і визначення парадигми даного дослідження; особливостей, властивих соціальній інфраструктурі, загальних і специфічних ознак системи, зовнішніх факторів та їхнього впливу на соціальну інфраструктуру. Дослідження базуються на когнітивно-мережевій парадигмі, що, своєю чергою, дало можливість дійти висновків, що соціальна інфраструктура повинна розглядатися як система, виконання основних функцій якої пов'язане із забезпеченням життєдіяльності й формуванням умов для духовного, соціального, економічного, інтелектуального розвитку населення, а також діяльністю об'єктів, пов'язаних між собою відповідними відносинами різної складності та ступеня взаємовпливу, з притаманними їй комплексністю, мультиелементністю і структурою. Обґрунтовано, що сукупність виділених підсистем соціальної інфраструктури створює її цілісність і єдність, перебуваючи в постійних взаєминах між собою. Доведено, що підсистеми, об'єднані в єдину цілісність, мають властивості, непорівнянні з властивостями кожної з підсистем окремо. При цьому кожна підсистема може одночасно розглядатися і як єдине ціле.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, система, підсистема, функції, когнітивно-мережева парадигма.

Рис.: 1. **Бібл.:** 12.

Тутьчинська Світлана Олександрівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки і підприємництва, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: tuha@ukr.net

Кириченко Сергій Олександрович – здобувач, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: s_kirichenko2015@ukr.net

UDC 338.49:334

Tulchynska S. O., Kyrychenko S. O. Fundamentals of Studying Social Infrastructure in the Context of Cognitive-Network Paradigm

The article is aimed at determining approaches to studying social infrastructure as a system, making use of cognitive-network paradigm. To address the aim, following tasks have been formulated: substantiating and defining paradigm of the study; the features proper to social infrastructure, general and specific signs of system, external factors and their impact on social infrastructure. Research is based on cognitive-network paradigm, which, in turn, helped us to come to conclusions that social infrastructure should be considered as a system, implementation of the main functions of which are related to providing for the vital needs and formation of conditions for the spiritual, social, economic and intellectual development of population, as well as activity of the objects, linked by the appropriate relationships of varying complexity and degree of interaction, with its proper complexity, multielementarity and structure. It is substantiated that combination of selected subsystems of the social infrastructure creates her integrity and unity, being in permanent relationships with each other. It has been proven that the subsystems, united in a common integrity, represent properties which are far superior than properties of each individual subsystem alone. Each subsystem can at the same time be considered as a whole entity.

Keywords: social infrastructure, system, subsystem, functions, cognitive-network paradigm.

Fig.: 1. **Bibl.:** 12.

Tulchynska Svitlana O. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor, Department of Economics and Business, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: tuha@ukr.net

Kyrychenko Sergiy O. – Applicant, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: s_kirichenko2015@ukr.net

Розвиток соціальної інфраструктури в регіонах України являється одним із домінуючих факторів забезпечення задоволення різноманітних потреб індивідуума, сімей, різних соціальних груп і людства в цілому. Розвиток соціальної інфраструктури забезпечує доступність різноманітних життєвих благ населення, гарантії соціальної, екологічної безпеки, підвищення рівня і якості життя населення.

Проблемам розвитку соціальної інфраструктури були присвячені праці таких зарубіжних дослідників: Р. Йохимсена, Х. Зінгера, Д. Кларка, А. Маршалла, А. Пезенти, Д. Рея, П. Розенштейна-Родана, Е. Симоніса, П. Самуельсона, А. Хіршмана, Г. Цехліна, Е. Шотлера, А. Янгсона і інших авторів.

Серед вітчизняних учених, дослідження котрих спрямовані на вирішення проблем розвитку соціальної інфраструктури, необхідно відзначити: А. Н. Алімова [1], Б. М. Данилишина [4], І. П. Кінаш [5], А. А. Мазараки [6], М. К. Орлатого [7], А. Н. Салій [8], Д. А. Стеченко [9], Н. М. Тимошенко [10] і др.

Незважаючи на велику кількість публікацій, присвячених проблемам розвитку соціальної інфраструктури, дискусійним і нерешеним являється розробка методологічних основ розвитку соціальної інфраструктури. Необхідно підкреслити, що в сучасних умовах економічної нестабільності особливе значення для функціонування соціальної інфраструктури набуває розробка методологічних основ, що відображають філософсько-світоглядний погляд і вміщують соціальну інфраструктуру.

Метою статті є визначення підходів до вивчення соціальної інфраструктури як системи з використанням когнітивно-мережової парадигми. Для вирішення поставленої задачі сформульовані наступні завдання: обґрунтування і визначення парадигми даного дослідження, особливостей, властивостей соціальної інфраструктури, властивостей соціальної інфраструктури як системи, загальних і специфічних ознак системи, зовнішніх факторів і їх впливу на соціальну інфраструктуру.

Розробка методологічних основ розвитку соціальної інфраструктури спонукає до пошуку і визначення парадигми даного дослідження. Парадигма надає допомогу науковцям у пошуку і знаходженні моделі прийняття рішень на основі гносеології пізнання. При визначенні парадигми даного дослідження, на наш погляд, необхідно враховувати такі фактори:

- ✦ *во-первых*, при науковому пізнанні важливим є принцип цілостності, тобто когерентності, який є основою когнітивної парадигми як елемента пізнання природних, технічних, соціальних, гуманітарних сфер розвитку суспільства, їх узгодженості і взаємозв'язку;
- ✦ *во-вторых*, соціальна інфраструктура потребує осмислення не як «структура», яка може бути описана в статичному стані, а передусім як «система», в основі характеристик якої лежить динаміка про-

цеса. В соціальній інфраструктурі під впливом еволюційних процесів відбуваються суттєві зміни, які є основою для інших процесів суспільного розвитку. На становлення, розвиток і функціонування соціальної інфраструктури впливають різні фактори, формуючи при цьому певний тренд її розвитку, який обґрунтовує використання методологічного підходу, враховує процес як явище і процесне мислення як скординовану сукупність наукового аналізу. На наш погляд, саме мережова парадигма надає можливість відкритися системному мисленню в відношенні частини і цілого, в трансформації від розгляду соціальної інфраструктури як структури в статичному стані до динамічного процесу, що відкриває сутність прогностичної функції соціальної інфраструктури.

Таким чином, методологія наукового пізнання когнітивно-мережової парадигми враховує когерентність, теперішні і майбутні виклики постіндустріального суспільного розвитку, розширює можливості пізнання наукою живої і нематеріальної матерії в межах єдиної мережі існування.

Когнітивно-мережова парадигма як основа нашого дослідження надає можливість визначити підходи до вивчення соціальної інфраструктури, хоча перед цим, на наш погляд, необхідно більш детально розглянути соціальну інфраструктуру як систему.

В семантичному сенсі сам термін «інфраструктура» включає в себе слово «структура». «*Structura*» – з лат. будівництво, розташування і «*infra*» – під, нижче, тобто під інфраструктурою – буквально можна розуміти все, що знаходиться під будівництвом. Але, на наш погляд, при розгляді сутності понять «соціальна інфраструктура» і «інфраструктура» головним є їх функціональне призначення, тому інфраструктуру, передусім, необхідно розглядати як певну систему вищого рівня, яка володіє всіма ознаками системи і має самостійне наукове і практичне значення, а соціальну інфраструктуру – як її підсистему, яка, в свою чергу, може розглядатися як самостійна система, що виконує певні функції.

Отже, генезис поняття «інфраструктура» заключається в тому, що вона розглядається як визначена система, яка має свою структуру, складність, багатоелементність і функціонування якої пов'язано з процесом виконання функцій.

Теорія систем і саме поняття «система» досліджували такі вчені, як Л. Бертраланфі, Г. Гегель, І. Кант, А. Холлом, Р. Фейнманом і др. Так, американський вчений Дж. Ван Гіг – відомий дослідник систем і системного підходу – в своїй праці «Прикладна загальна теорія систем» висловлює думку, що «... система є природним поєднанням сукупності окремих самостійно існуючих ча-

стичных элементов, связанных между собой организационной совокупностью сложных отношений» [3, с. 16]. Сегодня учёные [2, с. 16; 11, с. 43] чаще всего трактуют систему как некую совокупность и определяют отношения между подсистемами, объектами, элементами, системами, взаимодействие которых, в свою очередь, дает толчок для возникновения новых качеств, свойств и т. д. Главным признаком системы является то, что её новые сформированные свойства не являются соизмеримыми с суммой свойств отдельных ее составляющих.

Поскольку для научного познания нами обоснована когнитивно-сетевая парадигма, актуальным, на наш взгляд, является мнение Ю. Черняка, который утверждает, что система – это взаимосвязанный комплекс материальных объектов, методов и средств решения сложных экономических проблем и подчёркивает, что это совокупность объектов и информации об их состоянии, а также комплекс отношений, связей и информации [12, с. 6–7].

Можно отметить такие особенности свойственные социальной инфраструктуре:

- ✦ *во-первых*, социальная инфраструктура является подсистемой экономики, функционируя при этом на разных уровнях общественного воспроизводства: государства, региона, предприятия. При этом необходимо отметить, что комплексное обслуживание населения элементами социальной инфраструктуры осуществляется непосредственно на региональном и муниципальном уровнях, трансформируясь в систему развития потенциала населения, его жизнеобеспечения и воспроизводства;
- ✦ *во-вторых*, будучи подсистемой регионального хозяйственного комплекса – самовоспроизводящейся системы, социальная инфраструктура состоит из совокупности отраслей и подотраслей, имеющих вертикальные и горизонтальные связи и взаимодействующих в процессе общественного воспроизводства;
- ✦ *в-третьих*, социальная инфраструктура может рассматриваться как относительно самостоятельная подсистема потребительского рынка в составе общеэкономического рынка;
- ✦ *в-четвертых*, социальная инфраструктура является подсистемой инфраструктуры в целом, которая включает в себя также производственную инфраструктуру и др.

Итак, социальную инфраструктуру можно рассматривать как переменную, самоорганизующиеся подсистему высшего порядка инфраструктуры в целом, регионального хозяйственного комплекса, потребительского рынка и т. п.

В свою очередь, социальная инфраструктура имеет все признаки самостоятельной системы, а именно: целостность и сложность объекта, возможность разделения на составные части (подсистемы), вхождение её в качестве подсистемы в систему более высокого порядка, а также обладания специфическими и общими признаками.

Социальная инфраструктура, как и любая другая система, имеет определенную степень неоднородности и разнообразия структуры, проявляющиеся через: взаимодействие различных элементов или объектов, интегрированных в целостную структуру; действие одного или нескольких элементов, использующих определенные ресурсы системы и изменяющих ее устойчивость или развитие.

Также доказательством того, что социальная инфраструктура является системой, на наш взгляд, является то, что она обладает всеми свойствами, которые присущи любой системе:

1) *связь с внешней средой* – социальная инфраструктура является взаимозависимой с внешней средой, при этом она выступает самостоятельной, открытой и совместимой системой;

2) *целостность* помогает осознать то, что целое не является простой суммой своих частей, приобретая при этом свойства, которых нет ни в одной из подсистем в отдельности. Таким образом, целостность дает возможность рассматривать социальную инфраструктуру как сложную организованную целостность, проявляющуюся в реализации своих основных функций по обеспечению социально-экономического развития, воспроизводства потенциала и обеспечения жизнедеятельности населения;

3) *иерархичность* – возможность выделить в системе разные уровни подсистем по различным признакам, например функциональному признаку, которые, в свою очередь, имеют общие и специфические свойства системы; а также рассмотрение социальной инфраструктуры как системы более высокого порядка или наоборот низшего, например, в системе инфраструктуры или регионального хозяйственного комплекса;

4) *структурируемость* позволяет отделять в системе компоненты, имеющие в пространственно-временной реализации способность обмениваться между собой информацией, в результате чего могут возникать относительно автономные подсистемы определенного уровня в рамках системы, которые обладают свойствами и признаками системы.

Таким образом, социальная инфраструктура может рассматриваться как система, поскольку она имеет все свойства и признаки системы, характеризующие ее сущность и сложность, а именно: связь с внешней средой, первичность целого в системе, иерархичность, сложность структуры, а также размерность, надежность, устойчивость, оптимальность, непрерывность функционирования и развития, адаптивность и т. п.

Как уже отмечалось, социальная инфраструктура как система имеет общие и специфические признаки системы. С учетом того, что к социальной инфраструктуре относятся многие отрасли и различные виды деятельности, существуют общие признаки, объединяющие их в единую систему социальной инфраструктуры, а именно:

- ✦ *во-первых*, функциональная направленность на предоставление социальных услуг – при предоставлении социальных услуг главным является не воздействие на природу, предмет труда или форму вещей, а именно конечное влияние на человека, на его социальное, духовное, культур-

ное развитие, его жизнедеятельность, воспроизводство и т. п.;

- ✦ *во-вторых*, направленность услуг проявляется в особенностях управления отраслями социальной инфраструктуры и определения эффективности их деятельности с учетом социальных факторов;
- ✦ *в-третьих*, долговременность проявления результатов – результативность функционирования социальной инфраструктуры чаще всего имеет отсроченный характер действия в ожидании результата;
- ✦ *в-четвертых*, неоднородность территориального размещения предприятий и учреждений социальной инфраструктуры – их близость к месту массового потребления услуг;
- ✦ *в-пятых*, диверсификация источников финансирования отраслей, предприятий, учреждений, организаций социальной инфраструктуры, которые, в свою очередь, могут принадлежать к государственной, коммунальной и частной форме собственности.

Авторское видение социальной инфраструктуры как системы представлено на *рис. 1*. Для функционирования и развития социальной инфраструктуры как системы важную роль играет внешнее воздействие, поскольку система не является изолированной от него. Необходимо подчеркнуть роль и содержание функций, которые выполняет институциональная среда по отношению к социальной инфраструктуре, а именно:

- ✦ *целостно-нормативная* – формирование соответствующего нормативно-законодательного поля, общественных ценностей, социальной ответственности бизнеса, параметров взаимодействия субъектов социальной инфраструктуры между собой и с муниципальной, региональной и государственной властью, поведенческих стандартов предоставления высокого качества услуг населению объектами инфраструктуры всех форм собственности;
- ✦ *мотивационно-стимулирующая* – формирование условий и конкретных стимулов для привлечения частного капитала на развитие объектов социальной инфраструктуры, агрегирование интересов и потребностей различных групп населения позволяет обеспечить эффективное взаимодействие власти и населения, надежность прав собственности, демонополизацию экономики, создание конкурентной среды, снижение затрат при вхождении на рынок, преодоление коррупции, доступность долгосрочных кредитных ресурсов для социально-ориентированного бизнеса;
- ✦ *стабилизационная функция* – особенно важна в нестабильных условиях отечественной экономики; её реализация проявляется в деятельности политико-правовых институтов, обеспечивая различные формы безопасности, логичности и соответствии развития социальной инфраструк-

туры общественным потребностям и ожиданиям, неприкосновенности личности и частной собственности, независимости суда и т. п.

ВЫВОДЫ

Таким образом, выполнение институциональной средой своих функций имеет большое влияние на развитие социальной инфраструктуры, позволяя эффективно работать ей как единой системе, как единому целому.

Итак, социальная инфраструктура – сфера производства и потребления различных благ. При этом управление и развитие социальной инфраструктурой требует учета экономических, социокультурных, политических тенденций развития общества. Её функционирование, с учетом влияния подсистемы общественного воспроизводства, подчиняется основным целям и задачам поступательного социально-экономического развития общества – социальной справедливости, всестороннему гармоничному развитию личности за счет удовлетворения бытовых, духовных, интеллектуальных и духовных потребностей. Принятие управленческих решений по развитию социальной инфраструктуры направлено на достижение поставленных перед ней целей, направленных на создание объективных условий развития общества, регионов, муниципальных образований и всестороннего развития каждой личности путем удовлетворения её разноплановых потребностей. Эффективность социальной инфраструктуры зависит от наличия соответствующих ресурсов, в том числе финансовых и изменений внешней среды.

Проведенное исследование дает возможность сделать следующие выводы:

- 1) социальная инфраструктура должна рассматриваться как система, выполнение основных функций связанных с её функционированием – обеспечением жизнедеятельности и формированием условий для духовного, социального, экономического, интеллектуального развития населения, а также деятельностью объектов, которые взаимодействуют между собой с различной степенью сложности и взаимовлияния, с присущими ей комплексностью, мультиэлементностью и структурой;
- 2) совокупность выделенных подсистем социальной инфраструктуры создают ее целостность и единство, находясь в постоянных взаимоотношениях между собой;
- 3) подсистемы, объединённые в единую целостность, имеют свойства, не соизмеримые со свойствами каждой из подсистем отдельно, при этом каждая подсистема может одновременно рассматриваться и как единое целое;
- 4) социальная инфраструктура, в свою очередь, выступает подсистемой более высокого порядка, например, инфраструктуры в целом или регионального хозяйственного комплекса. ■

ЛИТЕРАТУРА

1. **Алымов А. Н.** Социальная инфраструктура: вопросы теории и практики / А. Н. Алымов, А. И. Кочерга, В. А. Богаенко. – К. : Наукова думка, 1982. – 335 с.

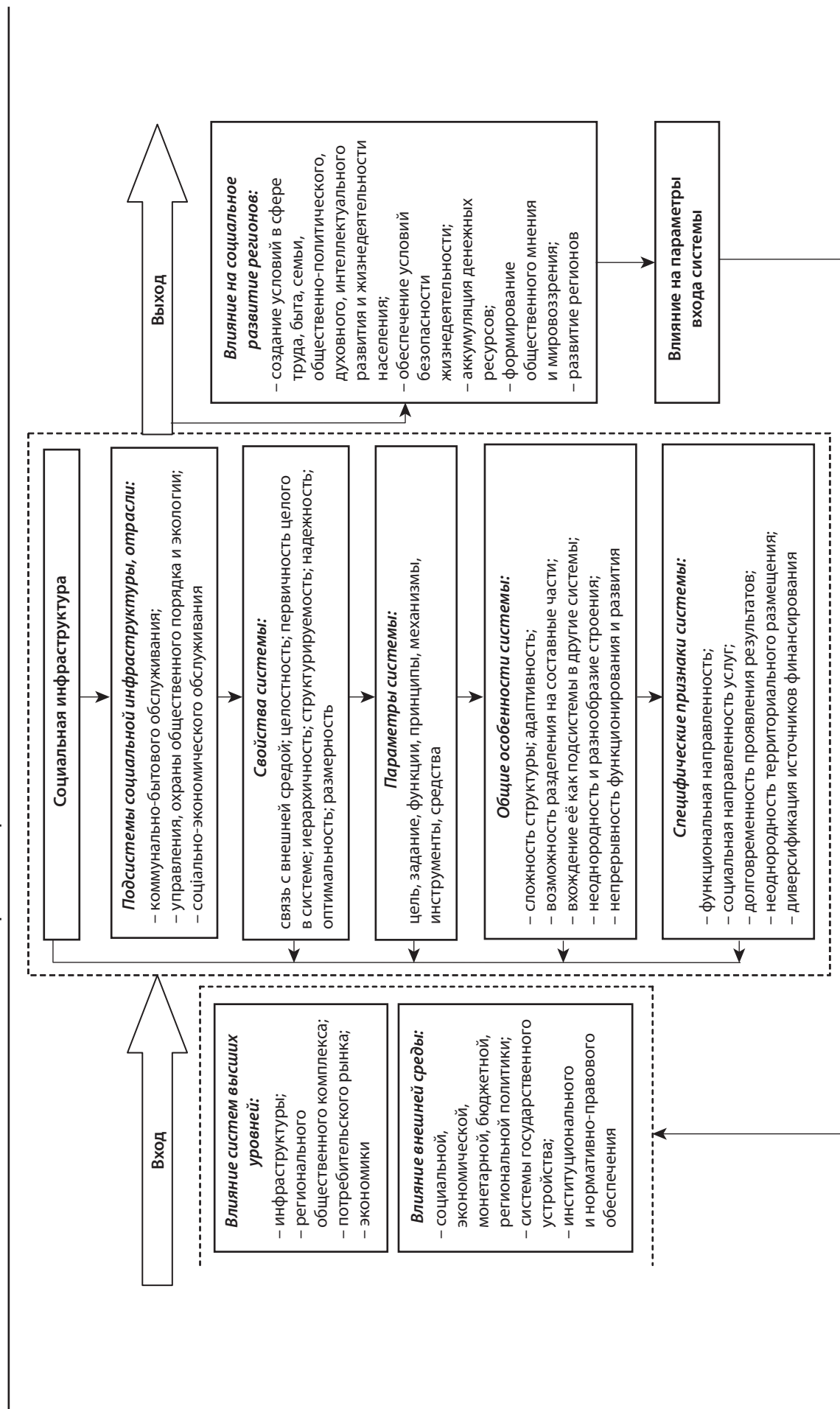

Рис. 1. Конфигурация социальной инфраструктуры и ее связей как системы

Источник: разработано и обосновано авторами.

2. Геєць В. М. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері : монографія / В. М. Геєць, О. І. Амоша, Т. І. Приходько. – К. : Наукова думка, 2008. – 383 с.

3. Гиг Дж. В. Прикладная общая теория систем / Гиг Дж. Ван / В 2 кн. Книга 1 / Пер. с англ. под ред. Сушкова Б. Г., Тюхтина В. С. – М. : Издательство «Мир», 1981. – 336 с.

4. Данилишин Б. М. Культурно-освітня сфера як соціальна база підтримки ринкової трансформації в Україні / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко. – К. : РВПС України НАН України, 1999. – 122 с.

5. Кінаш І. П. Склад і структура соціальної інфраструктури [Текст] / І. П. Кінаш // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 3 (46). Ч. 2. – С. 171–176.

6. Кочерга А. И. Народнохозяйственный комплекс и социальные проблемы / А. И. Кочерга, А. А. Мазараки. – М. : Мысль. – 1981. – 272 с.

7. Розвиток галузей соціально-побутового призначення в сільській місцевості / М. К. Орлатий, В. М. Вакуленко, О. С. Ігнатенко та ін. ; під ред. М. К. Орлатого. – К. : УАДУ, 2003. – 75 с.

8. Салій О. М. Функціональне призначення та основні завдання соціальної інфраструктури / О. М. Салій // Наука і економіка. – 2010. – № 2. – С. 215–218.

9. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : підручник / Д. М. Стеченко. – К. : Вікар, 2006. – 396 с.

10. Тимошенко М. М. Теоретичні засади розвитку соціальної інфраструктури сільських територій [Електронний ресурс] / М. М. Тимошенко // Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3501>

11. Тульчинська С. О. Органічність функціонування інтелектуально-інноваційної системи регіонів : монографія / С. О. Тульчинська. – Херсон : Вид-во «ПП Вишемирський В. С.», 2012. – 400 с.

12. Черняк Ю. И. Информация и управление : монография / Ю. И. Черняк. – М. : Наука, 1974. – 184 с.

REFERENCES

Alymov, A. N., Kocherga, A. I., and Bogayenko, V. A. *Sotsialnaya infrastruktura: voprosy teorii i praktiki* [Social Infrastructure: theory and practice questions]. Kyiv: Naukova dumka, 1982.

Cherniak, Yu. I. *Informatsiya i upravleniye* [Information and Control]. Moscow: Nauka, 1974.

Danylyshyn, V. M., and Kutsenko, V. I. *Kulturno-osvitnia sfera yak sotsialna baza pidtrymky rynkovoї transformatsii v Ukraini* [Cultural and educational spheres as social base of support market transformation in Ukraine]. Kyiv: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 1999.

Gig, Dzh. V. *Prikladnaya obshchaya teoriya sistem* [Applied general systems theory]. Moscow: Mir, 1981.

Heiets, V. M., Amosha, O. I., and Prykhodko, T. I. *Derzhavni tsilovi prohramy ta uporiadkuvannya prohramnoho protsesu v biudzhethnii sferi* [The state target programs and streamline the programming process in the public sector]. Kyiv: Naukova dumka, 2008.

Kocherga, A. I., and Mazaraki, A. A. *Narodnokhozyaystvennyy kompleks i sotsialnyye problemy* [Economic complex and social problems]. Moscow: Mysl, 1981.

Kinash, I. P. "Skhad i struktura sotsialnoi infrastruktury" [Composition and structure of social infrastructure]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 2, no. 3 (46) (2012): 171-176.

Orlatyi, M. K. et al. *Rozvytok haluzei sotsialno-pobutovoho pryznachennia v silskii mistsevosti* [The development of the field of social and domestic purposes in rural areas]. Kyiv: UADU, 2003.

Stechenko, D. M. *Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalistyka* [Placement of the productive forces and regionalism]. Kyiv: Vikar, 2006.

Salii, O. M. "Funktionalne pryznachennia ta osnovni zavdannia sotsialnoi infrastruktury" [Functional and main tasks of social infrastructure]. *Nauka i ekonomika*, no. 2 (2010): 215-218.

Tulchynska, S. O. *Orhanichnist funktsionuvannia intelektualno-innovatsiinoi systemy rehioniv* [Organic intellectual functioning innovation system of regions]. Kherson: Vyshemyrskiy V. S., 2012.

Tymoshenko, M. M. "Teoretychni zasady rozvytku sotsialnoi infrastruktury silskykh terytorii" [Theoretical principles of social infrastructure in rural areas]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3501>